

УДК 336.77:336.71(477)

**ФІНАНСОВЕ ПОСЕРЕДНИЦТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ
НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ****Гайдукович Д.С., к.е.н.***E-mail: gaidukovich@gmail.com**Одеський національний економічний університет*

У статті розглянуто основні положення фінансового посередництва та його вплив на розвиток фінансового ринку. Обґрунтовано необхідність подальшого дослідження економічної сутності, принципів та завдань фінансового посередництва у забезпеченні стабільного функціонування фінансового ринку. Доведено, що фінансове посередництво - це опосередкована професійна діяльність фінансових інститутів щодо ефективного акумулювання, розподілу фінансових ресурсів та їх управління шляхом надання фінансових послуг з метою формування стійких позицій розвитку фінансового ринку та забезпечення економічного зростання держави. Обґрунтовано, що підвищення ефективності функціонування ринку фінансових послуг повинно відбуватися на підставі розвитку небанківських фінансових установ. Подальша концепція розвитку небанківських фінансових установ повинна передбачати: системні зміни в роботі українського ринку фінансових послуг; становлення повноцінно розвинених фінансових установ; формування надійних механізмів захисту коштів громадян та інвесторів; створення дієвої системи захисту прав споживачів небанківських фінансових послуг; покращення інвестиційного клімату в Україні.

Ключові слова: банківська діяльність, фінансове посередництво, фінансовий ринок, небанківські фінансові посередники

UDC 336.77:336.71(477)

**FINANCIAL MEDIATION AND ITS INFLUENCE ON FINANCIAL
MARKET DEVELOPMENT****Gaidukovich D.S., PhD in Economics***E-mail: gaidukovich@gmail.com**Odessa National Economic University*

In the article the substantive provisions of financial mediation and its influence on financial market development has been considered. The necessity of further research of economic essence, principles and tasks of financial mediation is reasonable for providing of the stable functioning of financial market. It is proven that financial mediation is professional activity of financial institutes on effective accumulation, allocation of financial resources and their management by the mean of using financial services with the purpose of forming of proof positions of financial market development and providing economic development of the state. It has been proved, that the increasing of efficiency of functioning of market of financial services must take place on the basis of development of nonbank financial

institutions. Further conception of development of nonbank financial institutions should assume: system changes in the process of functioning Ukrainian market of financial services; basing of well developed financial institutions; forming of reliable mechanisms of defense of financial sources of citizens and investors; creation of the effective system of defense consumers rights of nonbank financial services; an improvement of investment climate in Ukraine.

Key words: bank activity, financial mediation, financial market, nonbank financial mediators

Актуальність проблеми. Процес економічних реформ в Україні неможливий без функціонування ефективного фінансового ринку. Дана сфера економічних відносин кардинально впливає на становлення, розвиток, структуру та специфіку фінансової системи країни. За допомогою фінансового ринку, його окремих сегментів акумулюються, трансформуються, перерозподіляються фінансові активи, що сприяє економічному зростанню держави.

Важливу роль у переміщенні капіталів між учасниками фінансового ринку забезпечують фінансові посередники. Посередницькі фінансові установи, акумулюючи та об'єднуючи заощадження індивідуальних власників, мають унікальну можливість використовувати їх в інтересах всього суспільства країни шляхом інвестування фінансових ресурсів у різні галузі економіки у вигляді довгострокових кредитів, участі у капіталі інших суб'єктів господарювання, активній діяльності на ринку цінних паперів. Тому дослідження сутності, принципів та завдань функціонування інституту фінансового посередництва є на сьогодні актуальним питанням.

Аналіз останніх наукових досліджень. У формування теорії фінансового посередництва значний внесок здійснили американські економісти Дж. Герлі, Е. Шоу, Дж. Тобін, О. Гершенкрон. Саме вони сформували фундамент сучасної теорії фінансового посередництва [1, с. 115].

Важливий внесок у розвиток теорії фінансового посередництва в межах інформаційного підходу зробив Д. Даймон на початку 1980-х років, який є автором концепції фінансового посередництва як делегованого моніторингу, основою якої є положення про необхідність мінімізації інформаційних витрат для стимулювання поведінки позичальника [2, с. 15].

У подальшому теорія фінансового посередництва набула вигляду концепцій забезпечення ліквідності та управління ризиками. Проблемам забезпечення ліквідності та управління ризиками присвячені наукові дослідження зарубіжних науковців Д. Драймона, М. Зорге, Р. Левіна, Ж. Лозепе, Ф. Мишкіна, К. Кана, Д. Пайна, І. Фішера, С. Шарпа, а також вітчизняних вчених, зокрема О. Дзюблюка, Г. Задорожного, М. Зверькова, В. Корнеєва, І. Лютого, В. Міщенко, А. Мороза, М. Савлука та інших [3, с. 15-16]. Проведений аналіз наукових праць дає підстави стверджувати про відсутність єдиної точки зору щодо ролі і сутності фінансового посередництва у розвитку фінансового ринку.

Мета роботи: обґрунтування економічної сутності, принципів та завдань фінансового посередництва у забезпеченні стабільного функціонування фінансового ринку.

Викладення основного матеріалу дослідження. Згідно з Господарським кодексом України фінансовим посередництвом є діяльність, пов'язана з отриманням та перерозподілом фінансових коштів, крім випадків, передбачених законодавством. Фінансове посередництво здійснюється установами банків та іншими фінансово-кредитними організаціями [4].

Ф. Мишкін вважає, що фінансове посередництво – це переміщення коштів від кредиторів до позичальників [5, с. 44]. З нашої точки зору, зазначене трактування, не зовсім повне, оскільки в даному випадку увага зосереджується лише на боргових відносинах між інвесторами, фінансовими посередниками і позичальниками.

Вітчизняні вчені В. Зимовець та С. Зубик визначають сутність поняття фінансового посередництва як систему опосередкованого фінансування, що полягає в залученні фінансових ресурсів з метою їх подальшого розміщення у фінансові активи [6, с. 4].

Більш повним є визначення В. Корнеєва, що розкриває сутність цього поняття як професійну діяльність банківських і небанківських фінансових установ щодо задоволення економічних потреб клієнтів шляхом надання їм відповідних фінансових послуг [7, с. 12].

Узагальнивши підходи до визначення фінансового посередництва, можна стверджувати, що фінансове посередництво – це опосередкована професійна діяльність фінансових інститутів щодо ефективного акумулювання, розподілу фінансових ресурсів та їх управління шляхом

надання фінансових послуг з метою формування стійких позицій розвитку фінансового ринку та забезпечення економічного зростання держави.

У Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12 липня 2001 року № 2664-III зазначається, що фінансова установа – це юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг, а також інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг, у випадках, прямо визначених законом, та внесена до відповідного реєстру в установленому законом порядку. До фінансових установ належать банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг, а у випадках, прямо визначених законом, – інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг [8].

Таким чином можна виділити три підходи до дефініції фінансових посередників: як учасників ринку цінних паперів, як кредиторів; як продуцентів фінансових послуг.

Функціональні характеристики фінансового посередництва було реалізовано через виконання ним наступних функцій, а саме:

- акумуляція та легалізація заощаджень індивідуальних інвесторів;
- професійне управління акумульованими активами;
- ефективний перерозподіл капіталу і зниження фінансових ризиків;
- сприяння розвитку фінансового ринку.

Реалізація фінансовими посередниками основних завдань сприяє розвитку фондового, валютного, кредитного ринків, тобто фінансового ринку загалом, а також його інфраструктури. Фінансові посередники задовольняють попит і формують пропозицію на ліквідні фінансові активи на фінансовому ринку.

Фінансове посередництво в Україні представлене в основному банками. Це пояснюється нетривалим періодом розвитку ринкових відносин, відсутністю значних капіталів, нерозвинутим ринком фінансових послуг небанківських установ. Також на дану ситуацію впливають уподобання клієнтів, їх економічна обізнаність, володіння інформацією.

За видом професійної діяльності фінансових посередників поділяють на три групи: депозитарні установи; ощадні установи контрактного типу; інвестиційні посередники. Різні погляди щодо

класифікації фінансових посередників зумовлені відсутністю єдиних загально визначених критеріїв їх класифікації.

Враховуючи світовий досвід, фінансових посередників доречно класифікувати за видом професійної діяльності на чотири групи, виділяючи окремо фінансові компанії, які переважно відносять до інвестиційних посередників (табл. 1).

Таблиця 1 Класифікація фінансових посередників за видом професійної діяльності*

№ пор.	Вид фінансових посередника за видом професійної діяльності	Назва фінансового посередника
1.	Банківські установи	Спеціалізовані
		Універсальні
2.	Небанківські фінансові посередники	
2.1.	Небанківські кредитні посередники	
2.1.2.	<i>Установа депозитного типу</i>	Кредитні спілки
2.1.3.	<i>Інші фінансові установи</i>	Фінансові компанії споживчого кредитування
		Фінансові компанії торговельного кредиту
		Фінансові компанії ділового характеру (лізингові, факторингові компанії)
2.2.	Небанківські фінансові посередники	
2.2.1.	<i>Інвестиційні установи</i>	Інститути спільного інвестування
		Компанії з управління активами
2.2.2.	<i>Ощадно-договірні установи</i>	Страхові компанії
		Недержавні пенсійні фонди

*Представлено автором за матеріалами [3, с. 26]

Фінансовий ринок України перебуває на первинній стадії свого розвитку, формується нормативна база, вдосконалюється інфраструктура, розширюється спектр фінансових інструментів, з'являються нові учасники цих відносин. Основними суб'єктами на фінансовому ринку виступають держава, населення, інститути поза фінансової сфери, інститути інфраструктури, іноземні учасники ринку.

Участь фінансового посередництва має практичне значення при ефективному функціонуванні фінансового ринку. Роль фінансових посередників у розвитку сучасного фінансового ринку країни можна визначити як результат функціонування фінансових посередників на основі принципів організації їх діяльності. До основних принципів фінансового посередництва слід віднести: *принцип повноти* – означає цілісне і повне задоволення потреб споживачів фінансових послуг; *принцип рівності* – відображає недопущення дискримінації окремих учасників ринку щодо доступу до економічної інформації; *принцип раціональної диверсифікації* – передбачає об'єктивно допустимі межі універсалізації діяльності фінансових посередників; *принцип покриття ризику* – передбачає оптимальне співвідношення ризиків і доходності.

Безпосередньо, саму систему фінансового посередництва представлено на рисунку 1.

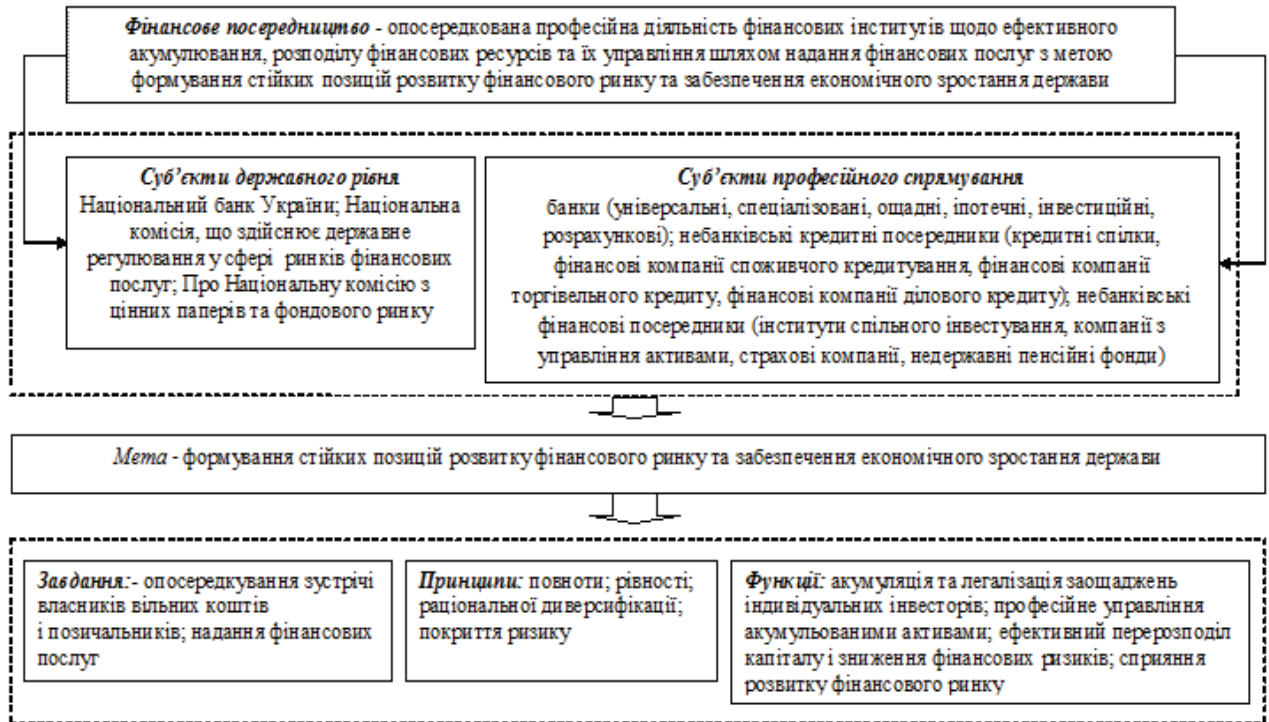

Рис. 1 Система фінансового посередництва*

Представлено автором за матеріалами [3, с. 26; 9, с. 66; 6, с. 18–21; 7, с. 19–20]

Розвиток фінансового ринку і фінансових посередників взаємозалежні, таким чином, фінансові інститути виступають ініціаторами надання фінансових послуг, формують їх пропозицію, задовольняють інтереси клієнтів, слугують сектором обміну між продавцями і покупцями фінансових активів, ефективно управляють залученим капіталом.

На сьогодні, одним із основних напрямів розвитку фінансового посередництва є забезпечення ефективного функціонування небанківських фінансових установ, структурний склад яких представлено на рисунку 2.

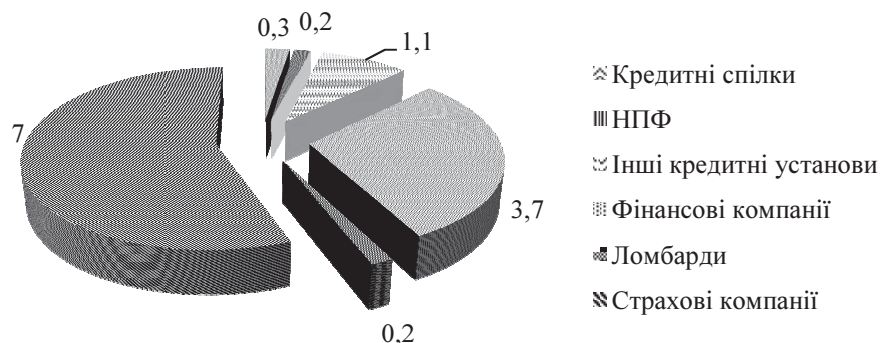

Рис. 2. Структура активів небанківських фінансових установ станом на 01.01.2013, млрд. грн.

В Україні на 01.01.2013 налічується 2041 одиниць небанківських фінансових установ, їх загальні активи складають 12,6 млрд. грн.

Подальша концепція розвитку небанківських фінансових установ повинна передбачати:

- системні зміни в роботі українського ринку фінансових послуг;
- становлення повноцінно розвинених фінансових установ;
- формування надійних механізмів захисту коштів громадян та інвесторів;
- створення дієвої системи захисту прав споживачів небанківських фінансових послуг;
- покращення інвестиційного клімату в Україні.

Висновки. Підвищення ефективності функціонування ринку фінансових послуг повинно відбуватися на підставі розвитку небанківських фінансових установ.

По-перше, розвиток страхового бізнесу через перехід на міжнародні принципи регулювання страхової діяльності шляхом прийняття нової редакції Закону України «Про страхування»; створення системи гарантування прав страхувальників у випадку банкрутства або неплатоспроможності страхових компаній зі страхування життя шляхом прийняття проекту Закону України «Про Фонд гарантування страхових виплат за договорами страхування життя»; розробка нової системи фінансових відносин між страховиками – членами Моторного (транспортного) страхового бюро України (МТСБУ) за договорами міжнародного страхування «Зелена картка»; супроводження переходу страховиків на Міжнародні стандарти фінансової звітності та забезпечення єдиного підходу до розкриття інформації у фінансовій звітності страховиків відповідно до цих стандартів.

По-друге – ринок кредитної кооперації: формування механізму підтримки ліквідності кредитних спілок; запровадження системи гарантування вкладів членів кредитних спілок; створення умов для забезпечення фінансової стабільності кредитних спілок; перехід на оперативний моніторинг за діяльністю кредитних спілок; створення загальнодоступної для споживачів інформаційної бази про основні показники діяльності кредитної установи.

По-третє – ринок недержавного пенсійного забезпечення: посилення координації щодо регулювання та нагляду за діяльністю компаній з управління активами НПФ з Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку; розширення прав роботодавців-платників та учасників НПФ на делегування своїх представників до складу рад фондів; перехід до застосування «правил розумного інвестора».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Канаев А. В. Банковская деятельность в свете теории финансового посредничества: традиции и инновации [Текст] / А. В. Канаев // Вестник СПбГУ. – 2006. – Вып. 3 – С. 113–123.
2. Мишкін Ф. С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків [Текст] / Ф. С. Мишкін. – К. : «Основи», 1998. – 963 с.
3. Науменкова С. В. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. [Текст] / С. В. Науменкова, С. В. Міщенко. – К. : Знання, 2010. – 532 с.
4. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page11>.
5. Мишкін Ф. Экономическая теория денег, банковского дела и финансовых рынков [Текст] / Ф. Мишкін. – М. : Аспект Пресс, 1999. – 820 с.
6. Зимовець В. В. Фінансове посередництво : навч. посібник [Текст] / В. В. Зимовець, С. П. Зубик. – К. : КНЕУ, 2004. – 288 с.
7. Корнеєв В. В. Фінансові посередники як інститути розвитку : монографія [Текст] / В. В. Корнеєв. – К. : Основа, 2007. – 192 с.
8. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : закон України від 12 липня 2001 року № 2664-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua/65.html>.
9. Черкасова С. В. Ринок фінансових послуг : навч. посібник для студентів вищих закладів освіти [Текст] / С. В. Черкасова. – Львів : «Магнолія 2006», 2008. – 496 с.